

ЩАСТЯ БУЛО ПРАЦЮВАТИ З НИМ ПОРУЧ

С.В. КЛИМЕНКО

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 Київ, вул. Тімірязєвська, 1

Мої найяскравіші спогади про Андрія Михайловича пов'язані з його науковою діяльністю, хоча водночас згадуються різні події, бо він був звичайною людиною — заклопотаною, зайнятою, але ніколи — байдужою.

Незважаючи на величезну навантаженість працею в саду, у Відділенні загальної біології, на велику громадську роботу, він був уважним до своїх колег і співробітників. Всіх переконував, що необхідно працювати і захищати дисертацію, наголошував на необхідності виступів на конференціях і з'їздах, воляю підтримував наукові ідеї і будь-які практичні дії щодо збагачення колекцій, розширення контактів з науковими установами та різними дослідними господарствами.

У 1970-х роках я завідувала акліматизаційним садом ім. М.Ф. Кащенко на Лук'янівці (у філіалі Центрального республіканського ботанічного саду (ЦРБС) АН УРСР на вул. Мельникова). Сад створено у 1914 р. акад. М.Ф. Кащенком на площі близько 6 га. Це був центр інтродукції південних і нових плодкових культур з великими колекціями трав'янистих (у тому числі лікарських) і деревних рослин. Крім того, він був чудовим базисом у центрі міста, особливо навесні, коли цвітіння персиків, абрикосів, айви створювало неймовірно мальовниче видовище, адже в саду було щонайменше 1000 рослин персиків, до 600 абрикоса, до 300 айви.

Акліматизаційний сад був науковою і навчальною базою, хоча, звичайно, вимагав певних коштів для утримання.

Андрій Михайлович написав мені велику і ґрунтовну записку щодо організації робіт з перенесення інтродукційного і селекційного матеріалу у ЦРБС АН УРСР, що і було зроблено потім. Ось ця записка:

“Але оскільки так трапилося, — писав він далі, — Ваш труд не пропав даремно:

1. Створені садки з кизилу і айви у Пущі-Водиці та в багатьох місцях ще;

2. Впроваджено багато саджанців і сіянців;

3. Виросли кадри, зокрема, Клименко, яким не страшні вогонь, вода і мідні труби, здатні до самостійної творчої роботи”.

Я вдячна була йому за оцінку моєї роботи, адже такі слова надихали на нову робо-

А.М. Гродзінський і С.С. Харкевич

Члени спеціалізованої ради. 27 квітня 1988 р.

ту, нові дослідження. Він засмучувався, що передбачав такий хід подій і писав: "Я зовсім не радий тому, що знову виявився завбачливим, проте факти незаперечні"; завжди бачив набагато вперед, і ми дивувалися його прогнозам, висновкам, передбаченням. Він умів бути вдячним і уважним як у наукових і виробничих питаннях, так і особисто.

Я й досі зберігаю його вітальну картку з приводу народження моєї другої доньки — чудові теплі слова побажань і запевнень, що все буде гаразд.

Пам'ятаю, як на початку трагічного травня 1986 р. (здається, 4 травня) ми прийшли на роботу (коли преса, радіо від імені уряду заспокоювали нас, що все гаразд), він зібрав нас і сказав: "вивозьте дітей і вагітних жінок хто куди може". Він як вчений-біолог, аналітик і політик добре знав, що робиться і якими можуть бути наслідки.

Найбільше, мабуть, я узнала Андрія Михайловича за час роботи у спеціалізованій раді з захисту дисертацій, коли він очолював раду, а

я була вченим секретарем у період з початку 1980 р. по травень 1988 р. Спеціалізована рада мала дві спеціальності — ботаніку і фізіологію рослин. Засідання відбувалися практично кожного місяця. За весь період роботи ради було захищено 118 дисертаційних робіт з усього Радянського Союзу — з Литви (до речі, цих дисертантів на нашу раду направила ВАК СРСР), Латвії, Вірменії, Казахстану, Узбекистану, Дагестану. Виступали С.Г. Сааков, А.М. Семенова-Тян-Шанська, В.І. Кефелі, В.Н. Тихомиров, В.Г. Хржановський, Є.М. Кондратюк, С.С. Харкевич, В.І. Прокудін, Л.І. Галушко, Ю.Р. Шеляг-Сосонко, М.І. Котов, М.В. Клоков, Є.Л. Кордюм, Д.М. Доброчаєва, В.П. Тарабрін і ще багато вчених, відомих як в СРСР, так і за кордоном. Бувало, кількома фразами Андрій Михайлович міг дати оцінку тому, про що йшлося, і розставити всі крапки над "і". Зала засідань завжди була заповнена не лише членами ради і безпосередньо задіяними у захисті, було багато молоді та спеціалістів-теоретиків і практиків.

Реакція Андрія Михайловича на якісь несподівані, непередбачені ситуації була блискучою!

Працездатність у Андрія Михайловича була неймовірною! Як він все встигав? Писав, читав і слухав одночасно! Нічого не пропускав мимо вух. Я не пам'ятаю, щоб він сидів на засіданнях просто так. Він писав, читав, обговорював, телефонував.

Дуже любляв короткі хвилини відпочинку після захисту. Приходив до кімнати спецради, говорив, аналізував, дотепно сміявся і пив чай. Люблю чай дуже гарячий.

Останнє для нього засідання спеціалізованої ради навесні відбулося 27 квітня 1988 р. Рада мала перезатверджуватися на новий термін. Після засідання ми сфотографувалися на пам'ять. Спустившись сходишками з другого поверху, вийшли на вулицю — було дуже гарно: віяло тепле весняне духмяне повітря, сяяло сонце... Андрій Михайлович запитав: "Як там у романсі — белой акації гроздьа душистые?" — Кажу: "...неповторимы, как юность моя". — "Чудовий романс!" — сказав він, милуючись природою і дихаючи на повні груди. Він був у чудовому настрої. Хто б міг подумати, що менше ніж через півроку його вже не буде...

В процесі підготовки дисертаційних робіт до захисту Андрій Михайлович цікавився ходом експертної попередньої оцінки дисертаційних робіт, зустрічався з дисертантами, був принциповим при затвердженні опонентів.

Багато разів доводилося звертатися до нього з виробничими проханнями. Андрій Михайлович міг відповісти не відразу, а через день чи кілька говорив: "Зайдіть, я домовився; я зателефонував; я написав" чи ще щось — у відповідь на прохання, ніби тільки що про те йшлося. А я, грішним ділом, спочатку думала, що він забув про щось. — Нічого подібного!

Здається, не було питань, які б його не цікавили: чи то біологічні, чи соціальні, чи політичні.

Любив і знав рослини. Телепередача "У світі рослин", яку він започаткував, залучаючи

Під час закладання березової алеї. Весна 1984 р.

нас, співробітників, до участі, користувалася великою популярністю. Ми одержували тисячі листів, на які відповідали, надсилали насіння, матеріал. Передачі були яскраві, пізнавальні, цікаві. Записуватись було не легко, адже ми не володіли, так би мовити, акторськими даними. Але він завжди заспокоював нас, допомагав. А сам виступав легко і просто.

На честь 50-річчя Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР (1984 р.) за ініціативою А.М. Гродзінського було закладено березову алею на території саду.

Я вдячна долі за те, що мала можливість багато років (1965—1988) працювати під керівництвом А.М. Гродзінського.

Надійшла 07.03.2001